

Expressions populars i frases fetes... desfetes

ROSER LATORRE

Tornem-hi. La poca cura en el parlar continua essent el pa de cada dia. En el nostre món, on sembla que la fidelitat té poc predicament, sorprèn aquesta assiduitat en els calcs, aquesta constància a imitar la llengua veïna en les converses, com si es tractés d'un encaterinament desviat.

Algú diria –si més no, així ho hem sentit:

— Això no passa solament amb el català, perquè, ja se sap: **a totes bandes couen faves*.

Ja hi som. Deixant a part que el gust per aquest llegum potser no és tan mundial –o tan globalitzat!– com això, ens adonem que la frase tradueix mot per mot una part del refrany castellà que fa: *En todas partes cuecen habas*; i que sovint es completa així: *y en mi casa a calderadas*.

En bon català, si no volem limitar-nos a dir, per exemple:

— Ja se sap: a tot arreu passa el mateix,

podem recórrer a les frases fetes se-güents, que trobem en alguns dels nostres diccionaris¹:

— Pertot (o: a tot arreu) se'n fan, de bolets, quan plou.

— De Joans, Joseps i ases, n'hi ha per totes les cases.

— Pertot (o: a tot arreu) tenen bec les oques (o: sempre han tingut bec les oques).

Tots tres refranys vénen a dir que hi ha coses, fets o situacions que són usuals, freqüents o generals; que les persones, en llur comportament, són gairebé iguals a tot arreu.

Veiem que el tercer adagi, amb les dues variants, ens situa alhora en l'espai (*pertot tenen bec les oques*) i en el temps (*sempre han tingut bec les oques*).

És a dir, que cadascun d'aquests refranys pot ser més o menys adequat segons el tipus i el to de la conversa.

La qüestió, però, és no parlar de *les faves que es couen*, perquè això no fóra genuí. I si volíem parlar de faves, ja tenim altres expressions, amb significats ben diferents i prou coneguts, com:

— ésser faves comptades; no poder dir ni fava; treure faves d'olla...

Però heus aquí altres maneres de dir contaminades, que s'haurien d'evitar i que hem sentit en els mitjans de costum:

— A mi, els nens massa moguts **em posen dels nervis*.

Tot plegat no s'entén gaire, encara que s'endequina. Aquest *posar dels nervis* imita, sens dubte, una expressió castellana de moda *poner de los nervios*, tan mancada i poc aconsellable, diríem, com la desgraciada traducció catalana, que hauria de ser substituïda simplement per:

— A mi, els nens massa moguts em fan posar *nerviós* (o *nerviosa*).

O bé:

— A mi, els nens massa moguts *m'ataquen* (o *em crisen*) *els nervis*.

O encara:

— A mi, els nens massa moguts *em neguitegen* (o *em molesten*, *m'inquieten*, *m'atabalen*, *m'atordeixen*, etc.).

També vam sentir dir:

— No fóra estrany que allò sortís publicat en revistes especialitzades de **nyigo-nyigo*.

Sembla que les *revistes de nyigo-nyigo* hagin de parlar de música més o menys lleugera o de violins desafinats. Ens temem, però, que l'interlocutor es volia referir a *revistes de nyigui-nyogui*, és a dir, poc consistents, fetes de qualsevol manera, de poca categoria o molt banals. Cal anar amb compte

amb les onomatopeies, tan abundants en la nostra llengua i tan útils, sobretot si les fem servir com cal.

També sovintegen les expressions que podríem anomenar híbrides, perquè són el resultat de la combinació errònia de dues frases fetes diferents, com aquesta que vam sentir en una emissora catalana:

— Aquest serà el qui **remenarà el bacallà*.

Una expressió que ha estat inspirada, per error, en dues de sinònimes quant al sentit figurat:

— Tallar et bacallà.

— Remenar les cireres.

Les trobem totes dues a la *Gran enciclopèdia catalana* amb aquestes definicions:

• **tallar el bacallà** fig. Ésser el qui mana en un afer.

• **remenar les cireres** fig. i fam. Dirigir un assumpte, ésser el qui mana.

En el cas que hem exposat calia haver dit, doncs:

— Aquest serà el qui *tallarà el bacallà*.

Voldríem acabar esmentant els mots que sentírem pronunciar en un debat polític; foren aquests:

— **Nosaltres podem tenir el puny en alt quan ens ve de gana*.

És indubtable que l'interlocutor hauria parlat amb més propietat i més correcció si hagués emprat les expressions genuïnes i hagués dit:

— *Nosaltres podem aixecar el puny quan ens ve de gust*.

O encara:

... *alçar el puny...*, etc.

Tant de bo que a tots els qui parlen en català o volen parlar-hi els vingui sempre de gust de fer-ho tan correctament com sigui possible. ♦

1. Vegeu *Gran enciclopèdia catalana, Diccionari Albertí castellà-català, Diccionari català-valencià-balear, Tots els refranys catalans* (Ed. 62).